

گذشت است .
موضوع مذاکرات جلسه آتبه شوراول در بقیه مواد قانون ثبت اسناد رایورت کمیسیون فوائد عامله راجع بکارخانه چرمسازی و صابون سازی انتخاب کسر اعضا کمیسیونها (مجلس نیم ساعت بعد از ظهر ختم گردید)

جلسه ۱۱۳

صورت مشروح ریز پنجمین ۲۹

شهر جمادی الدائمه ۱۳۲۸

مجلس دو ساعت و نیم قبل از ظهر در تحت ریاست آفای ممتاز الدوله نایب رئیس تشکیل یافت .
صورت جلسه گذشته را آفای معاضد الملك فرمان نمودند .

آفای معزز الملك استعفانه ذیل را فرمود .
حضور مسعود نماینده کان معترم ملت دامت تائیداتهم .

چنانکه خاطر محترم اغلب آفایان مسیوی است این بندسه سال و هفت ماه است که داخل نمایندگی ملت شده در این مدت همیشه گرفتار زحمات کلی بوده از آینجه خستگی فوق العاده در مزاج حاصل شده است لهذا استقدام دارم استعفای بنده را از خدمت ریاست مجلس قبول فرمایند (مستشارالدوله)

نایب رئیس - این استعفانامه است که رئیس مرقوم فرموده اند و بنا بر ترتیب نظامنامه داخلی باید مجلس در تحت ریاست آفای حاج سید نصرالله تشکیل شود و این استعفانامه خوانده شود ولی چون آفای رئیس خودشان تشریف دارند و اصرار میکرند که امروز خوانده شود این است که حالا خوانده شد وهم چنین بنا بر نظامنامه داخلی باید حالا مجلس را ختم کنیم تا اینکه در باب تعیین رئیس نداشته باشیم .

حججی هیرزا آقا - پسند درست ملتفت نشدم که آفای رئیس از نمایندگی استعفای داده اند با ریاست .

نایب رئیس - از ریاست (آفای معاضد الملك ماده (۱۱) نظامنامه داخلی را فرمان کردند .

(اگر رئیس قبل از انقضای مدت ریاست استعفای یافوت نمود من ترین نایبیان رئیس مجلس را منعند و استعفانامه را فرموده استعفای را اعلام کرده مجلس را ختم میکند و در ظرف سه روز در تحت ریاست همان نایب رئیس مجدداً مجلس منعقد و بطوریکه در ماده (۸) ذکر شد رئیس انتخاب میشود)

نایب رئیس - حالا بوجب این نظامنامه باستی حاج سید نصرالله حاضر باشند در تحت ریاست ایشان مجلس منعقد شود بجهت اینکه آینجامینویسند مسمنه این نایب رئیس و چون ایشان مریض هستند ممکن است بیکری رئیس سنی انتخاب کنیم که در تحت ریاست ایشان رئیس انتخاب شود .

حججی آقا - بوجب این نظامنامه باید مجلس در تحت ریاست نایب رئیس اول منعقد شود و وقتی که نیست اصلاح خواندن این صلاح نبود .

نایب رئیس - نایب رئیس اول و دویم ندارد هر کدام از نایبیان رئیس که مستتر باشند در حضور ایشان خوانده میشود حالا ایشان هم مریض هستند و آفای رئیس

بنشینند و بوضاییف آن عمل نمایند حالا اگر این عده باید باشند که معین شود مجلس تصویب نمایند که مشغول باشند و اگر دیگری هم باید باشد که مجلس معین نمایند در هر حال همانطوریکه عرض کردم باید اشخاصی که انتخاب میشوند این هیئت یا هیئت دیگر هر کدام باشد باید تهدید نمایند که در سر وقت حاضر شوند بجهت اینکه اغلب از کارهای ما که نامنامه مانده برای همین بود که حاضر نمیشند و تقریباً همانطوریکه هر سه شدند وقت تلف میشند با منتظر اینکه عده برای مذاکره کافی شردوهمین که آفایان تشریف میاوردند مشغول مذاکره کارهای شردوهمین دو سه نفر میزند و باز عده ناقص میشند این است که بندو عرض کردم غرض گسانیکه تقبل این نزحمت را مینمایند باید در سر وقت حاضر و قبل از اتمام مطلب خارج نشوند .

رئیس - امروز موقع مذاکره این مطلب گذشت است معلوم میشود اساساً باید در این خصوص مذاکره کرد و اشخاصی که اجازه خواسته اند تقریباً ۲۱ نفرند خوب است این به اند از برای روز پنج شنبه که در اول مجلس در این خصوص مذاکره کرده نتیجه بگیریم (گفتن صحیح است و اخذ نتیجه موکول بجلسه آتبه گردید)

آفای هشت رویی یا نمره روزنامه (ایران نو) را کشوده اظهار داشتند که از قرار تلگرافی که در این ورقه درج شده است از عربستان چیزی باقی نمانده ماینچا نشسته ایم که وزراء برای مادر این کارها چاره بگفند و حال آنکه میینیم ابدآ اقدامی نکرده اند در این صورت نمی دام نشستن مادر اینچا چه فایده داره .

رئیس - در این خصوص بسا وزارت جنگ مذاکرات لازمه بعمل آمده ولی ناقص است وزیر جنگ لارم میدانه که استعداد کافی اعزام نمایند این عده که معین کرده بودند حالا معلوم میشود که بکار نمی خورد این است که می خواهند فوج واستعداد کافی نانیماً بفرستند .

هشترودی - بفرمان این تلگراف را بخواهند که بدانند در آنجاها چقدر خرابی شده است .
رئیس - تلگرافی که بعنوان مجلس نیامده است چطور میشود فراغت کرد از آن گذشته تمام خوانده اید و میدانید خواندن فایده ندارد و باید چاره برای این کار کرد .

بهجهت - بعد از اینکه دویست تلگراف از عربستان میآید حق ندارد که یکی از آن تلگرافها را تقاضا نماییم در مجلس بخواهند پس ما چه وسکلی هستیم .

رئیس - عرض کردم خواندن فایده ندارد باید ناگفته کرد که زودتر جلو گیری بشود .

حججی آقا - امروز هم وزراء نیامده که جواب استیضاح مرا بگویند و صریح عرض میکنم اگر جلسه آتبه حاضر نشوند دیگر مجلس نخواهیم آمد .

رئیس - مذاکره کافی است برای اینکه وقت

علیه است اگر این کمیسیون بخواهد به تمام آنها رسید کی کنند بنده عرض میکنم از دور تقویتی هم خواهد گذشت و اگر به قبده بنده باشد عرض میکنم روزی بیک کمیسیون معین کردن قایده ندارد باید فکر درستی برای این کار کردد و همانطوریکه عرض کردم در رایورت کمیسیون اول فصلش راجع باین بود که وزیر خودش حاضر نمیشود ما اگر وزیر داشته باشیم مابقی مطالب اصلاح خواهد شد بدینجا این مطلب را گذاشته ایم و چسبیده ایم ضباط اژانس و از قرار ایکه بنده میشنوم بعضی تغییرات این روزهادر عدایه داده شده اما اخبلی تغییرات مضعی متلا رئیس محکمه ابتدائی را از طهران بر میدارند میفرستند باصفهان اگر این شخص خلاف کرده است بفرستید خلاف اورا معین کنید مگر اهل اصفهان گفاه کردند که بکش شخص خان باید رئیس محکمه آنها باشد و همینطور رئیس تجارت را بر میدارند رئیس محکمه ابتدائی مینمایند در صورتیکه اگر این شخص از ترتیبات اداری مطلع نیست فرق نمیکند و اگر این شخص حلاف کار است محکمه تجارت و ابتدائی فرق نمیکند هر شغلی را که باو واگذار کنید خلاف خواهد کرد این شغل و شغل دیگر ندارد و همچو این دلیل اصلاح نمیشود و کمان هم میکنم که این اصلاحات را کمیسیون هم اطلاع نداده باشد دیگر انکه در باب آنها بیکه استفاده اند آفای کاشف را نمایم میفرمایند جدا از استعفای میدهم لابد هر کس استعفا میدهد جسدی خواهد بود و در کمیسیون ۱۸ نفری هم کفتند استعفا دادم ولی استعفا باید از روی بیک علی باشد ولی اینکه آفای ذکاء الملک استعفای داده اند و علت را بیان نمودند که مراجعتان علیل است و نمیتوانند بکارهای زیاد رسید کمی بنمایند این استعفای ایشان صحیح است در هر صورت باید بیک فرستی برای اینستکار داد که همه روزه دچار این اشکلات نشویم .

اسدالله هیرزا - اولاً این جایگه اظهاری شد که در رایورت بیک همچو چیزی نبود فقط در پیک ماده اش اشاره بترتیب معاجم و توقيف فیروزونی احکام بود در اجراء و اینکه فرمودند این شکایات تمام ناشی از کار نکردن وزیر است آفای مشید الدوله که خبلی وزیر صحیح قانونی بودند آیا در دوره ایشان هبیج از این مذاکرات شکایت از ترتیبات عدلیه نمی نمودند بنده عقیده ام این است که دوره ایشان هم مینشکایات و ترتیبات بود البته باید وزیر قانونی داشت که ادارات را صحیحانه مرتب نماید ولی این را بنده مریبوط بوضع نمیدانم و همین طوریکه ابتداء عرض شد و بعده از آفایان هم تصدیق کردند این هیئت از آن روزیکه رفته تکلیف شان مصراحت نبود بلکه میخواهم عرض کنم وظیفه این هیئت اسکات مردم و رسید کی بشکایات بود وظیفه دیگری نداشتند و اگر بعده از آفایان بفرمان نگیرند در این شکایاتی که رسید کی شده چرا محاکمه نکردند تمام شکایات محدود است یعنی از وسائل محاکم و احکام محاکم است چنانچه تفصیل آن رایورت داده شد که برخلاف ترتیب قانونی رفتار شده این بود که ما از وظیفه خودمان تخلف نکرده حالا هم میگوییم اگر این هیئت باید بنشینند باید بسم محکمه تمیزی

که خانه مرا حراج نکنند و رسیدگی بکنید اگر حق با محکمه بود از روی حقایق حکم کرده بود در باب خانه من که شما هم تصدیق آن حکم را کرده ام بر حراج خانه من می کنید و اگر بدون حق این حکم را حکرد من از مجازات آن حاکم میگذردم و بیچوچه بمجازات او نظر ندارم همین قدر هست که خانه من از برای من بماند و در این موقع من حضرت والا را بر میدارم و در آنجا جای خودم میگذردم میخواهم بدانم حضرت والا باین شخص چه جواب خواهند داد خواهد گفت من و کل سی حکمران ملتمن و از طرف مجلس برای اصلاح امور عدایه آدم لکن بیچوچه کوش باین حرفا نمیدهم و شما باید بروید خانه تان را هم حق یا باطل حراج می کنند بما در بطنی ندارد آیا این جواب را خواهند داد یا ام بتوقیف خواهید کرد در صورتی که میگویید ناامروز صدفده حضریم ثابت کنیم که محکمه بخلاف حکم کرده با اعمال اغراض شخصی حکم کرده با این مقدمات از شما سوال می شوند که ما چه جواب باید بگوییم باید جواب بگوییم که ما ده نفر که اینجا آمدند این از وصیه ما خارج است که جز تنهش تکلیف دیگری نداریم بنده عرض می کنم اگر انصاف را قادری در نظر بپارند فرمود بکنارید اشکالات حضرت غالی میشود و نخواهید فرمود بکنارید قادری نفس راحت بگشیم نفس راحت لشیدن نه وقته است که این مردم بیچاره نفس راحت بگشند و از روزی هم که بآنجا رفته ایم با لمال ملاحت بیزد و کوچک آنها رفتار کردند و به چندان از آنها بیرسید و برسید بیچنید خلاف ادب کردند و تابحال هم اطهار نکرده ایم بلان عرضش راحلاف حکم است پا خیر دور آخر تمام را میاوریم اینجا بمنظ شماها میسد آنوقت هم شما را مجبور نمی کنیم که هرچه مانه میدهد ایم بپذیرید هرچه بنظر شما رسید خواهید اظهار کرد وارد وسیه ما معلوم خواهد شد چه احکامی بوده خلاف است پا غیر خلاف بنده اینجا در مقابل تمام آفایان متوجه میشوم که تمام مطالب را که گرده ایم شرحت را بمنظ آفایان بر سایتم و همچو تصور نشود که ما میگوییم که ما ده نفر است غفار الله جزء مخصوصین هستیم لکن هرچه کرده ایم مباروریم جلو شما میگذاریم آخر اینکو نه اعترافات شما صحیح نبست ما از روزی که باینکار معین شده ایم همه میدانند که همه روزه روزی یعنی شش ساعت همه روزه کار کرده ایم فعش هم شنیده ایم بتمام اینها تعامل کرده ایم برای پیشرفت کار حالا جناب حالی این طور می فرمائید این سزاوار نبست اگر ما هم پاک حکمی کرده ایم اینطور بوده است که بمحکم رسیدگی کی کرده ایم دیده ایم بخلاف ظواهر شرجه حکمی شده است آن وقت هم نه اینطور بوده است که فوری حکمی برخلاف آن حکم نوشته باشیم که آن اجرا شود آن وقت نقض آن حکم را کرده و اصل دعوی را بمحکمه بالاتر رجوع کرده ایم که رسیدگی نمایند حالا اگر حضرت والا نمی خواهند این اقدامات شود مسئله است ما تمام این خدمات را تعامل کرده ایم برای رضایت مردم امنیت مملکت خدمت به مجلس بنده حاضر از تمام آنها که آنجا

کرده و اجازه خواسته اند و می خواهند حراست فوق العاده خودشان را برروز دهند و متشبیث شوند باین که (احتیاج ما در اختیارات است) یعنی چون مادیدم که از قوه اجرائیه شکایت می کردن صلاح دیدم که مخلوط کنیم قوه تنقیبیه را بقوه قضائیه و یک اختیار جدیدی کنیم برخلاف قانون اساسی بنده این حرفا را قبول ندارم که میفرماید احتیاج مادر اختیارات است بنده میگویم که نباید از وظیفه خودشان خارج شوند بازهم مثل پریروز عرض می کنم که تنقیشان را کرده و راپورت بدنهایی کی از معاایب کار این است که وزیر حدود تکلیف خود را نمی داند وزیر وظایف خودش را نمی داند حکم محاکم را در راپورت نوشته اند که توفیق می کنند اینها می خواهند کار وزیر را بگفند و تشکیل مردم از هیئت مقننه بشود بعیده بنده این است که این هیئت مداخله در کاری نماید و فقط آن کاری را که باور جو شده است بگفند بنده عرض میگنم بعضی از احکامات را ما مداخله کرده ایم که بعد از تشکیل محکمه تمیز باید اصلاح شود و هر طور که صلاح بدانه رفتار نماید.

اسدالله میرزا — اما اینکه انتظار داشتند که از بنده حراست برروز کند کویا تابحال از بنده حراست فوق العاده نمی دیده باشند بآنکه با کمال نرمی عرایض خودم را خواهم کرد آنروز عرض کردم و امروز هم میگویم که اینکارها را ناید طوری کرد که بیشتر از این اسباب شکایت مردم فرام آید علت چه بود که این هیئت را از مجلس بعده فرستاده علت این بود که مردم می کنند یک مردمان فاسدی در عدیه جمع شده اند وهم قسم بی ملاحظه کی بالکه می گفتند خواست وامر ورز چیز دیگر درباره حقوق و اموال و اعراض مردم می کنند و آنکه اسباب شکایت شده بود آمدیم کنیم یک هیئت از مجلس بروند باین امور رسیدگی نمایند به بینند همین طور است یا خیر که با مصطلح عوا و پایی بی کنایه بی خود پدار نرفت شما تمام اصرار تان باین است که وزیر را فوری بردارند باین واسطه کفته شد که پاک هیئت این راهم الان کفته شد لکن عقیده بنده این است که اعضاء هم بی تمهیز نیستند و البته باید اعضاء هم اصلاح شوند بلکه جمع این دو اصلاح هم منافات ندارد وزیر هم باید قانونی باشد از مسلمات است اگر شما تمام تصریفات را در این بوزیر مالیه می کنید بنده تکنیب می کنم همین هفت هزار عربیه که میگویند در عدیه کفته شد که اینکه هم حکم توافق کرده اند و حکم اجرا کرده اند بنده پاک عرض میگنم که وظیفه این هیئت تقمیش است اگر محکمه تمیز نداریم وظیفه نمایند کان محترم نیست که از وظیفه خودشان خارج شود مخصوص این است که یک جماعتی از نمایند کان از وظیفه خودشان هاطل و باطل بگذاریم تامشغول شویم بکارهای دیگر اگر حضرت والا می خواهند بتمام عرایض در عدیه هست چنانچه خواسته باشند بتمام آن عرایض رسیدگی نمایند یک دوره تقمیشیه لازم دارد باید الی بوم قیامه مشغول باشند و اگر امیدوار هستم که تاییست روز بیکر محکمه تمیز تشکیل میشود داخل قدر احریانات کار همیه نشود و اگر مردم بدانند تاییست روز دیگر محکمه تمیز تشکیل میشود تامیل خواهد نمود که تام محکمه تمیز تشکیل شود مطابق قانون رسیدگی کی کرده و احراق حق خوشان را بنمایند اگرچه می دانم حضرت والا نه مرتبه دست ملتفت

انقدر جد کرد که چرا استعفای کرده اند یکی از آنها که استعفای کرده همین رئیس حاليه است نباید انقدر اصرار داشته باشیم که چرا استعفای کرده‌اند حالیه اگر باید انتخاب جدیدی کرد خوبست شروع شود .

(در این موقع صورت اسامی اعضاء کمیسیون اصلاح عدایه فراهم شد ذکر از ذیل است .)

مشترک دی - حاجی میرزا رضاخان - ذکاءالملک اسدالله میرزا - آقا شیخ ابراهیم زنجانی - آذا سید حسین اردبیلی - کاشف - صدرالعلماء - حاجی آقا - آقا شیخ محمد خیابانی

رئیس - این اسامی اعضاء آن کمیسیون است که یک نفرشان مسافر و بعضی از آنها مستعفی هستند .

میرزاد اوادخان - روزی که آن کمیسیون را انتخاب می‌کردیم برای تفتیش عدایه رأی دادیم قانون مملکت ما قوا را به فرم متفقی کرده است مقنه - قضاییه - اجراییه بنده سوال می‌کنم که این کمیسیون داخل کدام یک از این فواید خوبست برای بنده توضیح بدهند .

اسدالله میرزا - چندین دفعه تابحال این مسئله اظهار شده است و حالا تازه آقا میرزاد اوادخان توضیح می‌خواهد که این کمیسیون برای چه بعدیه رفته است مثلی است معروف که می‌گویند احتیاج مادر اختیارات است در آن موقع که در تمام این شهر هزار قسم مذاکرات و هزار جور احتمالات اتفاق سوء می‌رفت و فریاد تمام مزدم از عدایه بنده بود آمدنند گفتند که عدایه مدتی بسته شود نظر باینکه بستان عدایه هم خارج از قانون بود این هیئت را مجلس انتخاب کرد که برond بیینند که اجزاء عدایه فاسد هستند یا خیریک جماعتی هم شاکی بودند بعضی از آنها از احکام عدایه و بعضی از روایات محاکمه که می‌گفتند مثلاً فلان رئیس معکوه لایق محاکمه کردن نیست یا اینکه اعمال غرض می‌کند و خائن است در آن موقع تمام آفایان رأی دادند برایند و آن روز هیچ اسمی از تفتیش نبود و بنوان تفتیش آنجان رفتند چیزی که هست تکلیف این هیئت هم در جانی نوشته نشده است این هیئت هم کارهایی که آنجا کرده است مقداری از آن بمنزله تمیز بوده است مقداری از آن بمنزله تفتیش بوده است تصدیق می‌کنم که کارهای این هیئت بودی مخلوط بوده و حدوداً موادیت آن معلوم نبوده لکن این مسئله هم اختصاص باین هیئت ندارد نظائر از برای این کمیسیون بسیار است چنانچه می‌توانم الان چند فقره شاید بیان کنم که بعضی کمیسیون ها از خودشان تخطی کرده اند بخلاف کدام یک از کمیسیون ها را انتخاب کردید که حدود وظیفه آن را مینم کرده روی کاغذ آوردید اقدامات این هیئت تابحال از این قرار بوده شکایات مردم چنانچه عرض کردند مبنی از احکام و بعضی از روایات محاکمه است آنچه راجح باحکام است بدوسیه آن را سید کی کرده است از آنها را می‌پنداشند از روی آن معاوی شود که این مسکمه با اعمال غرض حکم کرده است یا بدون اعمال غرض در موقعیت حق بر این هیئت معلوم شده نوشته است که حق با این شخص است ماذ کر تمام دلائل آنوقت معلوم

لازم است . بجهت اینکه تکلیف مردم معین شود و اگر امروز انتخاب نشود روز شنبه تعیین شعبات و کسر کمیسیونها از چیزهای مهم است بعد هر چیز را که می‌خواهید جزء دستور کنید .

رئیس - درخصوص تجدید شعبات و کمیسیونها و هیئت رئیسه کویا مخالف نیست که جزء دستور جلسه آنیه شود ولی درخصوص کمیسیون فوق العاده عدایه این کمیسیون در تکلیف خودش مردد است در واقع رفتن این اعضاء نواید پاره اشکالات می‌نماید حال اگر باید برond باید درست معلوم شود اگر نباید برond آنهم باید معلوم شود در صورتی هم که رفتن یک هیئتی تصویب شود باید معین شود که همین هیئت حالیه هستند و کسر آنها انتخاب شود یا آنکه بکلی باید تجدید شود در هر حال امروز معین شود بهتر است .

آقاسید حسین اردبیلی - اگر کسر آن کمیسیون انتخاب می‌شود بنده هر ضی ندارم .

کاشف - بنده موافق با انتخاب کسر کمیسیون عدایه و تا کبدآ عرض می‌کنم خیلی لازم است و اگر نرond خیلی اسیاب شکایات خواهد شد و مردم بکلی مایوس می‌شوند و اگر کسر کمیسیون را حالا انتخاب می‌فرمایند بنده هم که یکی از آن هیئت هستم استعفا می‌دهم هر ضی بنده را هم انتخاب بفرمایند اما درخصوص دستور بعضی از آفایان که صلاح نمی‌دانند مسئله چرمسازی جزء دستور شود ولی بر عکس بنده خیلی لازم میدانم این مسئله است خیلی مهم یک جماعتی شرکت کرده اند و یک اقدامی کرده اند و الان چند ماه است که بکلی بلا تکلیف مانده اند بنده لازم میدانم هر چه زودتر جزء دستور شده از مجلس بگذرد که تکلیف آنها معین شود اینها یک فابریکی خریده همینطور مانده است خود این امتیاز هم بمجلس رسیده فقط چند ماده آن نگذشته است سزاوار نیست بواسطه صرف یک مختصر وقتی یک چنین مطلبی که خیر عمومی در او است معطل بماند .

رئیس - حالا کسر اعضای کمیسیون فوق العاده عدلیه را انتخاب می‌کنیم .

ادیب التجار - روزی کمیسیون عدایه را حل نشود نه امتیاز چرمسازی می‌خواهیم و نه امتیاز صابون سازی را می‌خواهیم که خواهد شود و استدعا می‌کنم از نایند گان محترم بخواهند که روز شنبه تشریف بیاورند و بکویند که در خصوص مستشارهای این امتیاز داده شود کمیسیون رئیس درخصوص وزراابت اطلاع داده می‌شود که حاضر شوند درخصوص لایحه باید بنصویب نمایند گان باشد .

حاجی آقا - بنده یک مطلبی دارم لازم است اظهار کنم گذشته از نایند گان یک مطلب ابتدائی نیست در نظمامنامه داخلی هم نیست که مجلس تصویب بگزند یا نگزند این از وظایف نمایند گی یک نماینده است .

ادیب التجار - بنده هر ضی می‌کنم نا مسئله مستشارها حل نشود نه امتیاز چرمسازی می‌خواهیم و نه امتیاز صابون سازی را می‌خواهیم که خواهد شود و استدعا می‌کنم از نایند گان محترم بخواهند خود حضر تعالی هم تشریف داشتند که بنده طرحی پیشنهاد کردم و بکمیسیون رجوع شد و لازم میدانم بجهت احتکار زودتر آن قانون مجلس بساید برای اینکه خیلی مفید است .

محمد هاشم میرزا - در مسئله احضار وزراء عرضی ندارم اما در مسئله لایحه که آقا حاجی آقا می‌فرمایند اگر مقصودشان اجازه مجلس است باید طبع و توزیع شود که نمایند گان مسبوق شوند و الاشاید بنده آن لایحه را خواهند باشم ولی سایرین مطلع نباشد و از لفظ لایحه که چیزی نمی‌شود فهمید اما درباب انتخاب کمیسیونها لازم است هر ضی کنم که وجود جمعی از نمایند گان راهه بین کمیسیونها مفهمل گذاشته است و بنده هم که استعفای این ده نفر است و امیدواریشان باین است که این ده نفر را مجلس فرستاده است بجهت اینکه مردم را از شکنجه وزارت عدایه خلاص کند .

دستور علی خان - آنها که استعفای می‌گزند نهایت

کردیم برای اصلاحات مقتضی آن روز آن هیئت از بین خودشان یک‌بهشت (۶) نفری برای اصلاحات امر نان انتخاب کردند که خود حضرت والا هم جزء آنها بودند یک‌بهشت هم برای اصلاحات عدله مین کردند از شما سوال می‌کنند شما رفته بدر اسر خبارها تدقیق کردید یا اینکه اصلاح امر نان کردید و رایورت هم دادید و از اقدامات شما هم هم ممنون شدند همینطور این هیئت برای اصلاح امور عدله معین شدند چنانچه شما برای اصلاح امر نان معین شدید یعنی یک مأموریت داشته بید و یک هیئت بودید بدش منقسم شدید و بمأموریت خود رفتار کردید واینکه هی می‌گویند تجزیه قوا تجزیه قوا خوبست قدری مقتضیات وقترا هم ملاحظه کنیده می‌باشد است معروف شخصی تمام کارهای خانه خودش را بین چند نفر اجزاء خودش منقسم کرد و هر یک را به کاری واداشت آنوقت یک کودکی داشتند بخوض افتاد هر چه فریاد کرد کسی او را خلاص نکرد گفتنده ماهر یک شغل معینی داریم حالا می خواهم بدایم اگر کودک مامه هلاک شود باید بشغل دیگر داخل نشویم که خارج از وظیفه ماست یا اینکه باید اورا از هلاک مستخلص کرد.

میرزاد او دخان — حضرت والا شاهزاده اسدالله میرزا که یکی از نماینده کان عالم دیپلمات ماست انتخاب کردند که این هیئت هم کار تمیز را می‌کنند هم نثار عییر تمیزی را می‌کنند این هیئت را اساسی است در دست بندی خوانم خوبست قانون اساسی این هیئت را از الفاظ این قانون آن حق را برای آقایان ثابت می‌کند (اصل ۶۹) را فرائت کرد.

آقاسید حسین اردبیلی — بندی بواسطه رفع اشتباه آقای میرزا داردخان عرض می‌کنم در اصل (۶۹) قانون اساسی است که در غیاب محاکمه تمیز مجلس مبتدا وند که هیئت بجا هیئت تمیزی انتخاب نماید و این هیئت هم مخالف با قانون اساسی نیست این هیئت که معین شده اند فقط برای نظارت در امور عدله است در موقع لزوم نظر تمیزی هم دارد و بندی پیشنهاد می‌کنم که این هیئت فقط مقتضی باشد و نظارت داشته باشد در موقع لزوم هم نظر تمیزی با داده شود.

آقاشیخ ابراهیم — اغلب این مذاکرات بیجهت شد و بی قاعده بود بندی از جمله آن اعضاء بودم و کسی نیستم که از آن مطالب بی خبر باشم و طرف اطمینان نباشم التحمد لله این هیئت رفته بود برای تدقیق در عدله تدقیق هر چیزی مناسب است البته تدقیق در عدله و رسیدگی باینکه فلان رئیس محکمه خائن است و شکایت مردم از محکمه بود رسیدگی بدویه لازم دارد از منشی محکمه بود از رئیس محکمه هم بود از اجزاء هم بود از حکم هم بود چطور می‌شود در این صورت بزودی تدقیق نمایند دو سبه های زیاد متعلق باینها نبود باشد بتمام آنها رسیدگی شود و بتمام آنها ممکن نبود بزودی رسیدگی شود این در دردوسیه یک‌دنه خطا یا دو دفعه خطای کرده است بیک رئیس محکمه نمی‌شود کفت او خائن است و از برای تحقیق کامل

خدمت بعمل کردند اینکه من عرض می‌کنم ما خطای کرده ایم که اینها را مین کرده و فرستادیم بروند در اجرای این ماده کنند ماضیا اخطار کردید بجهت اینکه مجبور بودیم بجهت اینکه استیضاحات ماده ایم طول می‌گشید آزاد در نطق نبودیم و در اینجا می‌گشید کان مجلس خصوصی می‌شد و هیچ مطابق میل نمایند کان نبود ما نمی خواستیم مطالبات خودمان را در جلسات خصوصی اظهار کنیم مامیخواستیم همینجا بیانیم حرف خودمان را طوری بزیم که موکلین ما بدانند چه می‌گوییم در دادها چیست از ما نهایر فتند و برخلاف میل ما هی جلسات خصوصی هی جلسات خصوصی کردند اگر اصول مطالبات را چسبیده بودیم کار ما خیلی پیشرفت کرد بسود چیزی که در نظر ما نبود مطالبات اساسی بود جلسات مایا خصوصی بود که از آن نتیجه گرفته نمی‌شد و در جلسات عمومی هم اول امتیاز کار خانه صابون بزی و چرمزاری آوردند وقت سارا تلف کرده بود اگر ما وزرائی داشتیم که طرف اطمینان بودند می‌گفتم امتیاز را بده و امتیاز چرمزاری را باید نمی‌دانستیم که بمجلس باید وقت مارا در این موقع تلف کنند اگر وزراء بتكاليف خودشان عمل می‌کردند و مطالبات اساسی را تعاقب کرده بودیم مجبور نبودیم این هیئت را بفرستیم بعد اینکه اگر ما باصول مشروطیت عمل کرده بودیم یک وزرائی داشتیم که چیزیات و کلیات امورشان را بخودشان واگذار می‌کردیم و ما بوظیفه تدقیقی خودمان عمل می‌کردیم بندی خودشان عمل می‌کردند تمام مفاسد از خودمان است که اصول مطالبات را مراجعت نکردیم.

آقاسید ابراهیم — بر حسب ضرورت لزوم این هیئت در عدله بزرگ ماهها معین شد اینها را انتخاب کردیم رفته باید اینها که استعفا و ناقص است حالا لازم است عرض آنها که استعفا داده اند انتخاب نمائیم که بروند عمل خودشان را تمام کنند و اگر این هیئت نزود بکلی مردم مایوس می‌شوند محمد هاشم میرزا — بندی اولاً باندازه قسمت خودم از شاهزاده سلیمان میرزا گله دارم بواسطه اینکه تعریض بالمساعده تابعی در مجلس نشده بود و اینکه منکر بودند این مأموریت هیئتی را که خودشان انتخاب کرده اند خیلی اسباب نجیب است بجهت اینکه همه میدانیم اوضاع عدله در چه درجه اشکال بود و تمام امیدواری هایی که بردم دادیم بوجود و اقدامات همین هیئت بود و اینطور تعریضات بکلی خلاف این ترتیبی است که قراردادیم رفتار کنیم اینطور مذاکرات در دوماه قبل خودشان میدانید چقدر اسباب اشکال شده بود بعد از آنکه متوجه شدندیم در فکر افتادیم که اصلاح این مفاسد را بکنیم اینکه باز تعریض بالمساعده می‌شود کمان نمی‌کنم در این صورت مذاکرات در آنارسوئی خواهد داشت و اینها ناشی نبست مگر از اینکه نمایند کان داخل امود اجرائی شده بودند بس بندی هر روز می‌کنم ماباید اصول مشروطیت را بسیاریم و سخت نکاهد ازیم و اگر از روی زیکه مجلس منقاد شده باشند اینکه چند روز پیش بدینها در مجلس می‌اند و نفر نمایند که همین مسئله می‌گذرد اینکه در این مدت شده است که اینها در مدت این که همین معاویتی که الان مبتلا شده ایم در همچنان دنبی رخ کرده است و همچنان دنبی دنیا حس کرده اند که اگر بنا شود قوادر همیگر مخلوط شوند چه فسادها پیدا خواهد شد البته در صورت اختلاط این قوای مملکت باید تجزیه شود و در مملکت ماهمه مین را قبول نرده اند بلکه علمی داشته علتش این بود که همین معاویتی که الان مبتلا شده ایم در همچنان دنبی رخ کرده است و همچنان دنبی دنیا حس کرده اند که اگر بنا شود قوادر همیگر مخلوط شوند چه فسادها پیدا خواهد شد البته در صورت اختلاط این قوای مملکت باید تجزیه شود و در مملکت ماهمه مین را مبتلا شده اینکه چند روز پیش بدینها در مجلس می‌گذرد اینکه نمایند که همین مسئله می‌گذرد اینکه بمشاجره کشیده بدیهی است که اینطور مذاکرات چه آنارسوئی خواهد داشت و اینها ناشی نبست مگر از اینکه نمایند کان داخل امود اجرائی شده بودند بس بندی هر روز می‌کنم ماباید اصول مشروطیت را بسیاریم و سخت نکاهد ازیم و اگر از روی زیکه مجلس منقاد شده باشند اینکه چند روز در مجلس شورای اسلام و از روی آن کار می‌کردیم دوچار این اشکالات نمی‌شدیم اگر ما از روزیکه مجلس منقاد شده باشند اینکه مذکور رفتار کرده بودیم و با کمال آزادی از وزراء استیضاحات و سؤالات نموده بودیم کدام وزیر بود که می‌توانست از حدود خودش تخطی نماید کدام وزیر بود که می‌توانست یک‌دنه طوری رفتار کنند که امور عدله مختلط شود که ما مجبور شویم یک‌دنه را بعد اینکه بفرستیم و اسرار در مجلس شورای اسلامی این مذاکره و اختلاف باشد که این هیئتی که از اینجا رفته است چرا رفتار کرده این هیئتی که از آنها در امور عدله قانونی بوده با خیر مسلمان این هیئت طرف اطمینان مجلس و با کمال صفات و درستی

بودند و مردمیکه می‌امدادند و میرفند است شهاد کنم که تمام آنها مهر کنند که ماروزی از شش الی هشت ساعت لاینقطع در آنجا کار کرده ایم برای آسایش مردم عرض می‌کنم در این نقطه که تمام دویشه و سابقه کارهای خودشان را بمجلس می‌آوریم و با آغاز این عرض می‌دانست که مطابق آن عمل شود که می‌کند اگر هم خواست بطور دلخواه جنابهای عمل کند مسئله ایست بندی عرض می‌کنم درین اینکه اشخاصی هست که با این معاویت که کردند نبستند اشخاصی هم هستند که شاید اعمال غرض کنند حالا اگر شما می خواهید از رؤسای محکم حمایت کنید بیک مسئله ایست ما در خدمات خودشان که کرده ایم و می‌کنیم تمام نقطه نظرمان خدمت بمجلس بوده است.

حسنعلی خان — عرض می‌کنم بندی خان امروز نصور می‌کردم تمام فوایندی که در سایر ممالک وضع شده است ماباید اینکه همان حواچی را صیر بکنیم می‌توانیم عین آنها را بیاوریم و وضع و اجر را کنیم و هر روزیکه می‌گذرد بر من ثابت می‌شود که اینطور نیست تمام آن خدمات را باید تعامل کنیم تا آنوقت تمام آن معاویت بیک بسر خودشان بپاید قابل رفتار نمایم اینکه در قانون اساسی خودشان مبنی و مسند که قوای مملکت باید تجزیه شود و در مملکت ماهمه مین را قبول نرده اند بلکه علمی داشته علتش این بود که همین معاویتی که الان مبتلا شده ایم در همچنان دنبی رخ کرده است و همچنان دنبی دنیا حس کرده اند که اگر بنا شود قوادر همیگر مخلوط شوند چه فسادها پیدا خواهد شد البته در صورت اختلاط این قوای مملکت باید تجزیه شود و در مملکت ماهمه مین را مبتلا شده اینکه چند روز پیش بدینها در مجلس می‌گذرد اینکه بمشاجره کشیده بدیهی است که اینطور مذاکرات چه آنارسوئی خواهد داشت و اینها ناشی نبست مگر از اینکه نمایند کان داخل امود اجرائی شده بودند بس بندی هر روز می‌کنم ماباید اصول مشروطیت را بسیاریم و سخت نکاهد ازیم و اگر از روی زیکه مجلس منقاد شده باشند اینکه چند روز در مجلس شورای اسلام و از روی آن کار می‌کردیم دوچار این اشکالات نمی‌شدیم اگر ما از روزیکه مجلس منقاد شده باشند اینکه چند روز در مجلس شورای اسلامی این مذاکره و اختلاف باشد که این هیئتی که از اینجا رفته است چرا رفتار کرده این هیئتی که از آنها در امور عدله قانونی بوده با خیر مسلمان این هیئت طرف اطمینان مجلس و با کمال صفات و درستی

راهم پس بگیرند و خدمات خودشان مشغول باشند و وقت مرا برای انتخاب دونفر منشی دیگر تلف نکنند و بالاخره هم بازخود ایشان انتخاب خواهند شد رئیس - در جلسه کنده شده هم بنده هرض کردم استعفای آفایان شفاهی است و رسمیت ندارد آفای ارباب کیخسرو و کیل التجار راهم بنده بعد از ختم مجلس ملاقات کرده دلایل موجه عرض کردم و راضی شدم باینکه استعفای خودشان را پس بگیرند **ادیب التجار** - بنده در صورت مجلس عرض دارم و آن این بود که در باب منحصر السلطنه فقط شکایت را قید کرده بودند در صورتی که بنده کفتم هم شکایت و هم رضایت از رفتار ایشان رسیده است.

معاضدالملک - صحیح است.

ذیاب - بنده فقط میخواستم عرض کنم آن لفظ منبع را بعد از لفظ مقام بدارند برای اینکه رای است مجلس شورایملی منبع هست لازم است بنویسند.

معاضدالملک - لفظ منبع نداشت (عن عبارت صورت مجلس راقران امود که لفظ منبع نداشت) **ارباب کیخسرو** - استعفای که بنده و کیل التجار در جلسه کنده اظهار کرده بودم در مقام گریز از کار نبوده بواسطه محظوظانی بود که در کار داشتم و آفای رئیس اظهار فرمودند که من رفع موافع شمارا میکنم علی‌الجهة بنده قبول، میکنم ولی اگر آن موافع را رفع ننمایند براستعفای خودم باقی هستم.

رئیس - بنی آفای ارباب کیخسرو و کیل التجار میتوان اظهار کردن ولی بنده هرض کردم همچنانه اشکالات در کار بیکشدند شدو نمایند شخص باند سختی دست از کار بیکشد و از طرف نمایندگان معترض باشان قول دادم که همه قسم مساعدت را خواهند کرد و هرگاه تقاضی در کار اش رفع بکنند و ایشان هم بنده اطمینان دادند که قبول نمایند امیدوارم که همانطوری که وعده داده ام بتوانم بوعده خود دوفاکنم.

آقامیر زامره قصی قلیخان - بنده خدمت آفایان عرض میکنم که بدون روایت خواستم عرض نمایم که مسبوق بعلتی باشد و حالا مجبور باشم علت را عرض کنم استعفای بنده بجهت این بود که بکار مقید و محبوس بودم و اتفاکارم بواسطه عمل انشاء جنس بود و باینجهت نمیتوانستم در هیچ باتاز قوانین که در این مدت مطرح شد نامای نمایم و آنچه در این مدت رأی داده ام از روی روبه و صحت فکر نبوده باش و این مدت استعفای میکنم که مرزا از این خدمت معاف داشته دیگری را بجای بنده دعین نمایند که افکار بنده آزاد باشد و در مجلس مشغول خدمت باشم و حاضر هستم مثل اینکه در سابق درسه کمیسیون مستخدم بودم حالام حاضر درسه کمیسیون مشغول خدمت باشم و هر قسم خدمتی باشد اقدام نمایم چنانچه اگر در نظر آفایان باشد زمانیکه کمیسیونها انتخاب میشد با وجود اینکه بعضی از آفایان هم قطار من حاضر نشدند در کمیسیون دیگر کار کنند و گفتنند اشخاصی که در هیئت رئیسه مشغولند نمیتوانند در کمیسیون دیگر انتخاب شوند بنده یکی از آنها بودم که قبول کردم در کمیسیون دیگر هم انتخاب شوم و حالا استعداد بگنم استعفای مرا قبول کنند و یکنفر دیگر بجای بنده انتخاب کنند بجهت اینکه هستند خوبی از اشخاصی که از بنده برای اینکار بهترند آنها

بصحت عمل کنند باز یکطرف ناراضی خواهد بود و شکایت خواهد کرد پس این آفایان هم هرقد را ز روی صحت معاکمه کنند باز چون یکطرف شاکی خواهد بود بنده صلاح نمی‌دانم که معاکمه کنند که شاکی از این هیئت باشد.

رئیس - پس رأی میگیریم در اینکه رأی که سابق دادیم منع شود باخیر.

حاجی شیخ الرئیس - تا یک درجه مذاکرات کفایت کرد بعقیده بنده اعزام یک هیئت از مجلس به ازارات دولتی ولی عنوان تفتش این خلاف بزرگ است و اسباب سوء تفاهم است و مظایبات فائمه را نجربیک می‌نماید بنده هبیج صلاح نمی‌دانم هیئتی از مجلس بهیج یک از ازارات دولتی بروند.

رئیس - تفتش در کار وزارت تغانه ها مسلم است از وظیفه مجلس است حالا حرف در این است که این هیئت عنوان تفتش باشد یا آن نظر تمیزی راهم داشته باشند.

افتخار الاعظین - بنده عرض میکشم چه ضرورت و ادراست مجلس را که یک هیئت به دلیل بفرستند این شکایات مردم بود از عدای بطوریکه در آبودن بنده اسباب شده بود که رئیس وزراء عدای برای بنده و از طرف مجلس گرفته شده بود که سبقت عدای خلاف مشروط است آنوقت مجلس ناجار شد یک هیئت و رفاقت انتخاب نماید برای رسیدگی و اصلاح امور عدای و آن هیئت رفته بعده بدلیه و در جلسه قبلی کی از اعضاء آن کمیسیون اینجا اظهار داشت که ما رفتهیم و بعضی تفتشات هم کردیم و بعضی تحقیقات کردیم اکن تفتشات و تحقیقات ما ناقص است برویم آنها را تمام کنیم یا خیر خود حضرت والا سلیمان بجزا در جلسه قبل می‌فرمودند که من تصویب می‌کنم رفتن این هیئت را در صورتی که وقتی برای آنها معین کنند یعنی معلوم شود تا چند روز دیگر در روز دیگر پانزده روز دیگر تحقیقات خودشان را تمام کنند حالا بنده سوال می‌کنم از آفایانی که تصویب نمی‌کنند رفتن آنها را آیا آن علتی که سبب شد مجلس را که این هیئت را بعد از عدای فرستاد آن علت رفع شد یا خیر و اگر آن علت باقی است لازم است که یک هیئت برود والاهان اشکالات سابقه پیش خواهد آمد.

رئیس - حالا وقت گذشته است دستور مجلس آنچه تفتشیه تعیین تکلیف کمیسیون عدای - انتخاب کسر کمیسیونها - انتخاب شعبات - انتخاب کسر هیئت رئیسه.

[**رئیس** حرکت کرد و مجلس نیمساعت بعد از ظهر ختم شد]

صورت مشروح روز شنبه ۲۹ شهریور

رجب المرجب ۱۳۷۸

مجلس سه ساعت وربع قبل از ظهر در تخت ریاست آفای ذکاءالملک تشکیل و صورت جلسه قبل را آفای معاضدالملک فرائت نمودند.

رئیس - در صورت مجلس ملاحظه هست؟ **سایه‌مان هیرزا** - آفایانی که استعفای داده اند لساناً رسمی و سنتی نبوده فقط در مقام استعفای لساناً کلاماتی را بیان کرده استعفای میکنم که آن کلامات

و اینکه آیا نباید بدقت رسیدگی کرد آیا وقت لازم ندارد دیگر اینکه بعض اینکه با خطا یا دوخطا بدیده شود بدون تحقیق آن ممکن نیست در این باب رأی داد با دانستن اینکه مخصوص است یا مصبب است لایق است یا نالایق است آفایان ترتیبی دارد که باید بترتیب رسیدگی شود این هیئت برای تفتش رفته بود لکن تفتش در هر امری تا دو سه تا پنج تا خلاف نه بینند که نمی‌شود حکم کرد این مسئله طول خواهد داشت بعد از آنی که مطالب حقانی معلوم شد که این مطلب صحیح بود آنوقت ما امضام بگنیم و مبنویسیم که این مطالب بدققت معلوم شده است آن حق است یا باطل حلالما عقیده خودمان را بیان می‌کنیم و از مجلس اجازه میخواهیم که این هیئت را از میانی که معکمه تمیز نشکل نشده یا تاحد پانزده روز دیگر که لازم است آجا بروند یا اینکه دو سه ماه مدت لازم دارد مثلاً از یک رئیس معکم، شکایت کرده اند و بیک ماده رسیدم دیدم خطای کرد است حلالمن دیگر نمی‌روم اگر لازم مبداند فوراً ده نفر دیگر انتخاب کنند لازم می‌دانند این مطالب همانطور ناقص بماند در زمان وزارت جناب مشیرالدوله هم در باب میکده تمیز تا کبد شده بود حالا عقیده من این است که بقیه آن هیئت انتخاب شوند تا نواقص درست تحقیق شود که صحیحند یا خیر والا بگویند که تکلیف آنها معلوم شود

رئیس - رأی می‌گیریم در اینکه یک هیئت ده نفری برای اصلاح امور حدایه لازم است.

دکتر علمیخان - بنده دقیقه ام این است که چون رأی داده ایم باید باشد وظیفه این هیئت را تفتش فرار دهنده واعلان کنند تا فلان وقت این هیئت از برای تفتش اعضاء محاکم عدای رسیدگی مبنی اینکه فقط شکایت راجع برؤسای محاکم خواهد بود در آن وقت بعد از رسیدگی اگر معلوم شدکه اشخاص متشکل تقصیر دارند مجازات دهنند یا اگر رؤسای محاکم تقصیرشان معلوم شد فوراً رایورت داده و از روی قانون مجازات دهنند و در ضمن زودتر در صدد تشکیل میکده تمیز برآیند که منبعد از این دچار این گونه محظورات گردد مارا تلف کرده است نشویم بشرط آنکه داخل در اجراییات وقوه قضاییه نشونده.

حاجی عزالممالک - بنده اولاً بوردو آفایان اعتراض دارم که چرا اینطور اعتراض کردند و این رسماً باید تکذیب شود اول باید رأی گرفت در اینکه این مسئله تفکیک شود که یک هیئت لازم است یا خیر و ثانیاً این هیئت باشد یا بک هیئت دیگر ثالثاً حدود این هیئت را معلوم کنند بنده عرض می‌کنم که وظیفه این هیئت جز تفتش چیز دیگری نباید باشد چون در بعضی از محاکمات دخالت کرده اند و بخود بنده هم چند نفر شکایت کردند بدینه است این طور که اینطور بیش من آمده شکایت کرد آنطرف هم می‌ورد ده نفر را می‌بیند و گریه می‌کند بدینه است هرقدر میکند